

EMAKUMEAK JAIETAN

Festa parekideak, lortu gabeko ametsa

Festak, jendartearen adierazpen diren heinean, egunerokoan ematen diren zapalkuntza eta diskriminazio sexisten isla ere badira. Eraso fisikoak, oharkabean geratzen diren beste hainbat egoeren muturreko adierazpenak dira. Festen eraldaketak, premiazkoa izanagatik, badu aurrean oztopo bat: tradizioaren pisua.

| ANDER PEREZ |

HONEZKERO itzaliko ziren San Joango suen errautsak. Piztu dira suziriak han-hemenka, eta hasiak dira lepo inguruan zapiak janzten euskal herritarrak. Festak dagoeneko hartu ditu gure geografiaren hainbat bazter, eta aurki hartuko ditu beste asko. Bat-batean, jaietan gaudela, mezu batek bortxaketa baten berri emanen du. Eta “jaietan sexismorik ez” pankarten atzean batuko da herritar andana. Baina aurretik, bitartean eta gerora ere izan da jaia sexista.

Eraso fisikoak beste hamaika zapalkuntzen alerik agerikoenak, eta latzenak, dira. Antzera gertatzen da bereziki diskriminatzaileak diren festa hainbatekin, Irun eta Hondarribiko alardeak edo Baztango mutil-dantza kasu. Arreta erakarri dute, eta erantzuna eragin, baina ez dira bakarrak. Parekidetaz, oro har, jai eremuaren osotasunean errotu gabeko kontua da



oraindik. Hain zuzen ere, aipatutakoak “icebergaren punta” dira Maggie Bullen EHUKo gizarte antropologiako irakaslearen ustez; “horien azpian sistemaren oinarria dago”.

Sistema hori eguneroko jardunean agintzen duen genero-sistema bera da, gizonen eta emakumeen arteko ezberdintasunak bermatu eta betikotzen dituen. Eta jendartearen ematen dena, festa eremuan ere ematen da, Bullenen esanetan festa eremua jendartearen isla delako. Antzerako iritzia du Saioa Iraola Bilgune Feministako kideak ere: “Festak errealitatearen adierazle kondentsatuak dira. Herriaren nortasuna eta jendartearen egitura islatzen dute”. Beraz, egunerokoan bezainbeste eraso eta zapalkuntza ematen dira. Festek, ordea, are gehiago ikustarazten dute egoera. Eta ukimenduak, komentario sexistak eta antzekoak agerian geratzen dira.

Baina jaiek badute beste berezitasun bat. Aldarrikapenerako erakusleioa izan ohi dira Euskal Herrian. Hala, herritarrek festa probestu izan dute agintea kritikatu edota bestelako ordenak irudikatze, horretarako parodia edo mozorroa erabiliz.

Horregatik, Bullenen ustez, festak jendartearen isla ematen du, baina “isla distortsionatua”. Izan ere, festan “ezarritako ordena irauli egiten da, gure eguneroko bizitzaren errutina aztoratzen dugu”. Paradoxikoa zera da: unean uneko agintea kritikatu dira, baina distortsio hori ez da baliatu genero-sistema ere iraultzeko. Genero ordena urratu zitekeen, baina aldiz, erreproduzitua izan da. Ezberdintasunak bere horretan mantendu dira, jendartearen gainerako eremuak imitatuz.

Aldi berean, ezarritako ordenari aurre egin eta festetan apurtzeko joera “denak balio du” mitoarekin nahasi izan da hainbat kasutan. Akaso Iruñeko Sanferminak dira horren adibiderik garbiena. Festa edozer egiteko aukera eskaintzen duen marko gisa aurkeztu izan da. Horrek, genero-sistema gehituta, koktel arriskutsua dakar. Koktel horren ondorio dira iaz egunkaritako azalak bete zituzten irudiak, gizon taldeak emakumeak ukitzen eta arropa kentzen erakusten zutenak. Iruñeko alkate Enrique Maiak “eraso” gisa kalifikatu nahi izan ez zituen horiek beraiek.

Parodia edo mozorro bidez, unean uneko agintea kritikatu dira festetan, baina distortsio hori ez da baliatu genero-sistema iraultzeko

Gozatzeko aukerak ez dira berdinak

Egun, emakume eta gizonezkoek ez dute festaz gozatzeko aukera berdintasunik izaten. Iraolak irudi bat darabil egoera deskribatzeko: “Garbigailuak ez dabilta euren kabuz, ezta lapikoak ere”. Alegia, “festen sostengu diren ekintzak” emakumeen esku geratzen dira.

Ez da hori bakarrik. Plazetara begiratzea besterik ez dago, festen erdigunea nork okupatzen duen ikusteko. Zerrenda luzea du Iraolak: “Plazetan harri-jasotzaileak, aizkolariak, pilotariak, dultzaineroak, txarangak, kontzertuak, zezenak... izaten dira. Gizonak dira ekimen horien guztien protagonista, baita ikusle gehiengoa ere”.

Halako diskriminazioak, ordea, bigarren maila batean geratu dira. Jendarteak naturalizatu ditu, nonbait. Ez gaitu harritzen kontzertu

sorta batean, bata bestearen atzetik, gizonezko hutsez osatutako taldeak eszenatokian ikusteak. Ikusezin bihurtu diren egoerak dira; iceberga, berriro. Eguneroko adibideak ekarrita azaltzen du Bullenek egoera: “Ohituta gaudenez, ez dugu zapalkuntza egoerarik.

‘Normala’ iruditzen zaigu neskek gona janzea eta mutilek, berriz, ez. ‘Naturala’ ikusten dugu mutilak gihartsuak izatea eta neskak, aldiz, argalak. Telebistan ez digu arreta deitzen emakumeak diren aurkezleak begiak margotuta izateak eta gizonak ez. Eta ez dugu arraroa ikusten Munduko Kopak gizonez betetzea gure pantailak, egunkariak eta elkarrizketak, egunak joan eta egunak etorri”.

Baina aurreko adibideetan bezala, festetan ematen diren diskriminazio egoerak ez dira normalak, eraikitako genero-sistemaren ondorio baizik. Iraolak dioenez, festek “jendarte ordena erreproduzitzen dute, eta hegemonikoak diren gizon eta emakumeen irudiak indartzen dituzte”.

Oraindik ere, festen antolakuntzan, lan banaketan eta egitarauetan agerikoak dira gizon eta emakumeen arteko ezberdintasunak. Irudien egileak, goitik behera, ezker-eskuin: Larrabetzutik, Miciudadreal.es, iazko Sanferminetan kaleraturiko argazkia, Amurrioko Gazte Asanblada, Premine.hiru, eta Sangutxujai.

ellaury
HOTELA

KILO TERDI TXOKOA
Kilo t'erdiko txuleta
Legatz-solomoa plantxan
(6 pertsona gutxienez, aurretik deituta)

Altzusta 38, 48144 ZEANURI
+34 946 317 888 | ellaury.com

Naturale Sentitu

EMAKUMEAK JAIETAN

Dena dela, ez da guztia horrelako panorama beltza. Iraolak jakinarazi duenez, mugimendu feminista hainbat jai batzorde eta antolatzaileekin lanean dabil jaiak errotik aldatzeko. Berak dioenez, “jaiak parte-hartzaileago eta parekideago egiteko saiakera ez baita soilik feministon ardura, festen antolatzailer eta herritar ororena baizik”.

Iruñean, bide bertsutik, autodefentsa feministarako tailerrak antolatu dituzte Gora Iruñea! jai herrikoien aldeko plataformak eta Indarkeria Sexistaren Aurkako Emakumeen Plataformak, emakumeek euren burua defendatzen dezaten balizko erasoaren aurrean. Hiru tailer antolatu zituzten hasiera batean, baina bost eskaini behar izan dituzte azkenean, eskaera ikusita. Orotara ehun emakumek baino gehiagok parte hartu dute. Kopuruak emakumeen kezka eta beldurra adierazten du, baina Idoia Arraiza autodefentsa feministan aditu eta tailer emailearen ustez, badu bere alde positiboa: “Emakume hauek euren etxetan gera zitezkeen, kalera irtetera ausartu gabe beldurraren menpe. Baina ezetz erabaki dute, eta pauso bat eman, ausardiaz betetako pausoa gainera”. Tailerretan, kontzientziazioan, erasoaren identifikazioan eta batez ere, emakumeen autoestimuan jarri dute indarra.

Tradizioaren zama

Edonola, Arraizak, Iraolaren gisara, emakumeengandik haragoko inplikazioa behar dela uste du, “guztion ardura baita” jaiak eraldatzea. Baina jaiak eraldatzeak tradizioa eraldatzea dakar. Eta gaur egun, oraindik ere, pisutsua da tradizioaren zama.

Bullenek onartzen du “zaila dela maite ditugun gauzak aldatzea”. Izan ere, bere ustez tradizioak “gure bizipenetan sartuta daude, emozioekin lotuta eta oroitzapenekin uztartuta”. Bide beretik, “aldaketen beldur” garelako” uste du Iraolak.

Edonola ere, biek dute argi tradizio oro aldagarria dela. Are gehiago, aldaketa tradizioaren berezko elementua dela uste dute. Bullenen hitzetan, “tradizioek aldagarriak direlako irauten dute. Bestela desagertu egingo lirake eta museoan geratu”. Eta horretaz kontziente izatea berebizikotzat jotzen du, jaiak aldatu nahi badira: “Tradizioak gizakiok asmatutakoak dira”.

“Zaila da maite ditugun gauzak aldatzea. Tradizioak gure bizipenetan sartuta daude, emozioekin lotuta eta oroitzapenekin uztartuta”

Maggie Bullen, antropologoa

Festa dezagun gaurdanik geroa dokumentala kaleratu du Euskal Herriko Bilgune Feministak. Emakumeen parte-hartzeari buruzko gogoeta feministatik abiatuta.



Era berean, Iraolak dio “tradizioa zerbait monolitiko gisa ulertzen badugu ere, tradizioa une jakin batean sortutako ekintza dela”, eta beraz, testuinguru eta garai jakin bateko balore eta sinesmenen arabera sortutakoa. Tradizioa, hortaz, eraikia da, eta eraikia den oro deseraiki daiteke, eta beste era batera berreraiki.

Bullenentzat bada arestian aipatutakoa erakusten duen adibide bat: “Antzuolako Mairuaren Alardeko elkarteak kezkatuta zegoen, gazteen erreleborik ez zegoelako eta desagertzeko arriskuan ikusten zutelako. Horrez gain, Mairuaren papera desfasetua zegoen eta kritika batzuk jasotzen hasi ziren. Egoera horri aurre egiteko diagnostiko bat enkargatu zuten, eta horren emaitza nagusietakoa izan zen antzezten ari zen historia ez zela batere egiazkoa, asmatua baizik. Herritarrek egiazkoa ez zela ulertu zutenean, aldaketak egiteko aske sentitu ziren, arbasoek asmatutako historia hori gaur egungo errealiteratzea egokitzeke.” Hala, alardea berrituta, bere biziraupena bermatu zuten.

Jaiak ere, biziraupena berma dadin, eta parte diren guztien erosotasuna eta berdintasunezko parte-hartzea eduki dezaten, aldatu behar izanen dute. Antolatzaileetatik hasita azken herritarreraino, “festen prestaketa eta garapena bera prozesu kontziente bilakatu behar da”, Iraolaren hitzetan. Egitarauak tentuz aukeratu, lan banaketa ziurtatu eta erasoak saihestea premiazko kontuak izanen dira, jai parekideak lortzeko bidean.

Izan ere, jaiak badu berezko potentzial handi bat, urrezko balioa: “Jendarte kohesioarekin lotuta daude”, Bullenen hitzetan. Eta jendartearen benetako kohesioa ezinezkoa da biztanleriaren erdia baztertuta. Bestetik, “festek identitate kolektiboa birsortzen dute, kanpora ‘horrelakoak gara gu’ esanez”. Eta hortaz, jendarte osoa eta festak aldatzen ez diren heinean, “jendarte sexista gara” esaten jarraituko dugu. Kanpokoei eta bertakoei. ■

